

dtlv. I $\frac{31}{1924}$ E ~~14~~ 143/16

APRÓ FÜZETEK.

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁRA

13245 / 1958

A kálvinizmus és a magyar lélek.

Írta : Dr. Erdős Károly.

Úgy gondolom, hogy, amikor a kálvinizmus és a magyar lélek kapcsolatáról akarok szólni, voltaképpen csak ezt a kérdést kellene feltennem : mit jelent ez a két szó : magyar kálvinista ? Akinek erre a két szóra megrezdül valami a lelke mélyén, annak nem kellene többé egy szót sem mondanom ; s viszont, aki nem érez a lelkében e két szó hallásakor semmit : annak hiába beszélnek akármeddig is. Feladatom tehát, amilyen szükségtelennek látszik egyik oldalon, éppoly felesleges volna a másikon — és azért mégis bátorkodom megkísérelni annak megfejtését : miért van az, hogy ha azt mondom : *magyar*, mindig érzek benne valamit a kálvinizmusból, s ha azt hallom valakiről, hogy *kálvinista*, akkor — ha Skótországbán született legyen is, vagy Hollandiában ringatták is a bölcsőjét — mindjárt azt gondolom róla, hogy csak

a négy folyó és hármashalom területén érezheti magát igazán jól!?

A kálvinizmus a keresztyénség egyik kiválóan hű megjelenési formája; és bizonyosságul hívom az Istentől ihletett szentírást, hogy a kálvinizmus a keresztyénségnek legtisztább, az evangéliumnak teljesen megfelelő nyilvánulási rendszere. Akármire is hasonlítsam a keresztyénséget: fához, melynek szertenyülő ágai vannak; épülethez, mely hatalmas szárnyakra tagozódik; a növényvilághoz, amelybe különféle virágok tartoznak; a napsugárhoz, mely a színeket egyesíti: mindenképpen olyan nagy a keresztyénség, hogy azt egyetlenegy felekezet sem tudja teljes mértékben magába fogadni. Minden alapos okunk megvan azonban annak a bizonyágtételnek megvallására, hogy a keresztyénség lényegét alkotó alapigazságokat legtisztábban és legvilágosabban kifejtve, a kálvinizmusban találjuk meg.

A református hitet valló hívő úgy látja az Örökkévalót, mint aki feltétlen hatalmú Isten, aki mindent úgy cselekszik, amint akar. Kisebbitésnek tartaná a Mindenhatóra, ha ide-oda hajolna, emberekre hallgatna s azok kívánsága szerint, nem pedig a maga, szerető gondosságra valló, bölcs akarata szerint cselekednék. A Mindenhatóval szemben a kálvinista teljesen sem-

minek érzi magát ; olyan jelentéktelennek, hogy önálló működésről, akaratról Istennel szemben szó sem lehet. Ő az Úr ; kicsoda állhat ellene ? Amit Ő akar, annak kell történnie, bizonytal tudván, hogy Ő csak jót akar, mert nemcsak mindenható Isten, hanem mennyei édes Atya is.

Az isteni akaratnak eme feltétlen felsőségéből következik, hogy a kálvinista nem tud egyezkedni, amikor arról van szó, hogy a mindenható Atya akaratát teljesíteni kell. Úgy érzi, hogyha Isten feltétlen Úr, akkor az embernek, akár mint teremtménynek, akár mint megváltott gyermeknek, hűtlenség nélkül nem lehet mást cselekedni, mint az Úr akaratát. S az Úr akaratának teljesítése nem érdem, nem kiváltság, hanem kötelesség ; mert ugyan lehet-e az embernek más feladata, más célja e földön, mint az egyedüli Úr, az örök és jó Isten örök és jó akaratának hűséges teljesítése ? ! Ez a kötelességteljesítés a belátó értelem készsége munkája, amelyért jutalmat várni nem lehet, mert hiszen az az alattvalói és gyermeki engedelmesség köteles betöltése csupán. Így gondolkozván és érezvén a kálvinista : nincs olyan felekezet, amelyikben a kötelességtudás olyan erővel hatna a lelkekre, mintahogy ez a református egyházban történik és épen ezért egy felekezet sem tud olyan hátrózott jellemeket nevelni, mint amilyen igazi

jellemek nevelődnek a református vallás szerint. Igen ; a református, mondjuk kálvinista keresztyén hívőre nézve az Isten akaratának és dicsőségének megvalósulása a cél, és ha ezt a célt még csupán az élete önfeláldozása árán közelíthetné is meg, akkor sem vonakodik teljesíteni azt, ami Ura iránt való kötelessége.

Ámde szomorú tény, hogy minden jellemedés mellett is a gyarló bűnös természet gyakorta erőt vesz az emberen, amikor aztán az ember megfélekedzik az Úrról, hűtelen lesz Hozzá, hallgat a gonoszra és elesik. Boldogulást, jólétet, maradandóságot a világnál, és annak örömeinél hiába keresünk, magunk erejére támaszkodva végtére is a hiábavalóságok hiábavalóságába jutunk. Nem volnánk egyenesek, őszinték, ha meg nem vallanók, hogy mi, reformátusok, nem azért, mert reformátusok vagyunk, hanem azért, mert nekünk is fejünkhöz köttetett a gyarlóság : nem tudunk állhatatosan kitartani a jó mellett, lábaink olykor-olykor megbotlanak és veszedelmek örvényébe sodródunk, mint ahogy ezt számtalan más embertársunknál szintén látjuk és tapasztaljuk. Ilyenkor és a mélységben látszik meg aztán igazán, hogy az emberi akarat még a gonosz csábító és kísértő hatalmánál is kisebb.

Az ilyen lelki gyötrődés közepett azonban,

mint a tékozló fiú tette a nélkülözések között, nem fordul a református keresztyén az elhalt kegyesek szellemeihez, az ügyvélt szentekhez, sem egyik-másik közbenjáróhoz, hanem közvetlenül odajárul hitének teljes bizodalmaival és szívének igaz töredelmével a mindenható Istenhez, aki bizonyára képes őt még a fertőből is felemelni és, feltekintvén az égre, látja a mennyei Atya jobbján az örökkévaló Fiút, a Jézus Krisztust, akinek érdeme elegendő minden bűn megbocsátására. Ennek láttán a református lélek ereje megújul és bizonnyal érzi lelkében, hogy ott van ama mennyei otthonban, hol az égi seregek az Úr királyi székének előtte lételepedve, magasztalják Őt lélekben és igazságban.

Íme, így domborodnak ki a kálvinizmusnak jellemző vonásai: Isten feltétlen hatalmának és gondviselésének elismerése, a kötelességnek jutalomvárása nélküli teljesítése, a bűnösség tudalma, az isteni kegyelemnek szabad működése Krisztus érdeme által; s ezek a jellemző vonások alapvető elvei és igazságai a tiszta, valódi, evangéliumi keresztyénségnek.

S milyen a magyar lélek?

Mindenekelőtt megjegyezni kívánom, hogy amint a kálvinizmus részletezésére nem ter-

jeszkedtem ki, úgy a magyar léleknek is csak néhány főbb vonását mutatom be úgy, ahogy azokat erre az alkalomra összeszededgettem.

Aligha tévedek, ha a magyar lélek jellemző tulajdonságait nem az intelligencia körében keresem, hanem a köznépnél, ott is a magyar földművelőnél, mert úgy gondolom, hogy amiként őseink állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkoztak, aképpen az ősi hagyományokat, faji vonásokat azok az atyáinkfiai őrizhették meg legtisztábban, akik az eleinkéhez hasonló körülmények között élnek most is.

A magyar földművelő külső életberendezésénél és belső világnézete kialakulásánál két tényező működik; ez a két tényező: a gazda és a cseléd. A magyar el sem tudja képzelni a társadalmat, sem legkisebb, sem legnagyobb formájában, gazda nélkül. Ez a gazda a magyar szemében igazi úr, tekintély, akinek hatalma van, ha nem is mindenkin, de a maga körében mindeneken elannyira, hogy még felesége is urának hívja. Ám ezzel a gazdai hatalommal együtt jár az is, hogy a magyar elvárja a gazdától, hogy az aztán csakugyan úr legyen, különb legyen, mint környezetében bárki, tudjon okosan parancsolni, bölcsen vezetni. Nincs keservesebb csalódása a magyar szolgának, mint mikor azt látja, hogy gazdája nem több nálánál, vagy, hogy utolsó a gazdák között.

A gazda fogalomban benne van a gondoskodás is. A magyar gazdának nemcsak parancsolásra van joga szolgája felett, hanem szent, kiváltságos felelőssége is azokért. Ilyen kiváltság az, hogy a gazda vállain nyugszik az ő portáján belül minden élő lénynek élete, jóléte. Cselédeinek ruhájáról, ellátásáról, lakásáról ő gondoskodik épúgy, akárcsak magáról és házanépéről. Az ő belátásán, eszén fordul meg az egész gazdaság, amelyet az ő személye kapcsol egybe.

A jó gazda ilyen módon csodálatos lelki összhangot, hogy úgy mondjam: egységet tud létrehozni a maga környezetében, olyan összetartozási érzést, amellyel a hű cseléd mindenét a gazdával való közösségben tartja biztonságosnak s viszont a gazda minden jószágára úgy ügyel, mintha tulajdon magáé volna. A hű cseléd, vagy általában a magyar ember, a lelki közösséggel kapcsolatos becsület, szorgalmas munkájáért különleges jutalmazást nem vár, mert dolgainak elvégzése kötelessége volt: kenyérét megosztja a nélkülözővel, nem pénzért, hanem „jó szívvel”; a vándort befogadja a fedele alá szeretettel: „Istené a szállás”. Úgy érzi, hogy ami tőle telik, azt teljesíteni kötelessége.

A közösség érzése, amely a magyar gazda és cselédje között, vagy általánosságban a ma-

gyarok között létesült bárminemű társaságban fennáll, annyira a kölcsönös hűségen és bizodalmon alapul, hogy megszűnik azonnal, mihelyst a bizalom nem teljes. Ezért van, hogy jó barátság, társadalmi kötelék akárhányszor szakad meg amiatt, mert két azonos gondolkozású magyar ember egyetlen jelentéktelen ponton nem ért egyet. S ezen a csekélységen megszűnik a bizalom teljessége, oda a kapcsolat. A kapcsolat megszűnése nem történik simán, fokozatos elhidegüléssel, hanem rendesen szakítással. Magyar cseléd magyar gazdától, magyar ember magyar barátaitól ritkán válik meg békességben, perpatvar, összezördülés nélkül. Nem azért, mintha ez az elválás lényegéhez tartoznék, hanem azért, hogy így, a harag okával tudja igazolni az előbbi lelki kapcsolat megszüntét. A szakítás sem a szolgánál, sem a barátnál nem jelenti a másik táborba való fenntartás nélküli átállást s ottan a tudott és ismert titkok feltárását. Ilyesmi árulás számba megy a magyar lélek előtt, amelynek a jóság egyik alapvonása. Igen; jó a hamisítatlan magyar lélek; népdalaink között alig akad egy-kettő, amelyik a hűtlen szeretőt átkozná, még kevésbbé fordul elő a megszakított közösséggel való ellenséges szembe fordulás, ami pedig természetes volna, ha a szakítás alapját alkotó harag gyűlöletre izzanék.

A magyar lélek jellemző vonása az is, hogy a megszakított közösség után évek során elhalványul a kedvezőtlen érzés és megsajdul a „régiboldog“ visszakívánása. Így történik akárhányszor — hogy a gazda és cselédje alapképhez visszatérjek —, hogy sok próba után ismét egymásra talál az életben a lobbanékony gazda és a vétkes, de bocsánatkérő szolga és csakhamar — a régi szolga ismét a régi helyén... ; amiben az a legérdekesebb, hogy a cseléd egészen természetesnek tartja a gazda megbocsátását, nem azért, mintha ő megérdemelte volna, hanem : mert akkor igazán gazda, ha meg tud bocsátani.

Íme, a magyar lélek néhány fővonása. Ha ehhez a nem teljes, de a mindennapi életünkből elvont képhez hozzávesszük azt, hogy a magyar gazda maga érzi legjobban, hogy ő egyáltalán nem olyan úr, mint a cselédje gondolja, mert minden tehetősége Attól függ, aki az esőt és a harmatot küldi, a gyümölcsöt és áldást adja, aki az igazi, a valódi Gazda ; — és ha ezen a ponton a földi árnyképet a mennyieikre vetítjük : akkor meglátjuk, hogy ami a magyarnál a gazdai hatalom, az a kálvinizmus evangéliumi nyelven : mindenhatóság ; a gazdai gondosság : atyai gondviselés ; a becsületes munka : kötelességteljesítés ; a gazdával szakítás : bűn útjára térés ; a gazdához visszatérés : a bűnösség megisme-

rése ; a gazda által visszafogadás bizonyosságának tudalma : a predestináció hite.

Magyar kálvinisták ! Imhol e halvány vonásokkal felmutatott népies rajzból is látható, mennyire összevágznak a magyar lélek tulajdonságai a kálvinizmus alaptételeivel. Ezért nyugszik meg a mi magyar lelkünk készséggel a mindenható Istenben. Ezért vagyunk bátorságosak mindenkor a jó Atya gondviselésében. Ezért nem tudjuk másképpen, csak becsületesen, végezni kötelességeinket. Ezért nem nézünk a templomnak felé se, ha a bűn szolgálatába szegődtünk. Ezért gyötrődik és rendül meg a lerokkadásig lelkünk és sajdul meg szívünk a templomból kicsengő zsoltár hívogatására. És ezért magaslik fel lelkünk előtt egész természetesen az idvességnek az a rendületlen bizonyossága, amely nem emberektől, nem magunktól függ, hanem Isten akarátának rendületlen fundamentomán alapszik.

Mindezt így látván, érezvén, tudván és értvén, világos, hogy mi, magyarok, faji tulajdonságainknál fogva kálvinista keresztyének voltunk már Kálvin előtt s ezer éves keresztyénségünk ezért tudott csak akkor igazán a nemzet zömét átható magyar vallás lenni, amikor megismerkedtünk Krisztus tanításának a kálvinizmusban előtárt igaz evangéliumi igazságaival.

Fajunk törzsének erőteljes alvó rügyei ekkor lombosodtak terebélyes ágakká a kálvinizmusban s református keresztyénségünk így termett és terem áldásos gyümölcsöket nemzetünk fáján. És teremni fogjuk ezeket a nemes gyümölcsöket hazánk javára és Isten dicsőségére mindaddig, míg magyarok és kálvinisták vagyunk és maradunk.

Az Apró füzetek-ben

eddig megjelent :

1. **Dr. Baltazár Dezső**, A kálvinizmus és az államélet.
2. **Dr. Ravasz László**, A magyar vallás.
3. **Gyülvészi István**, Báránybőrbe bujt farkasok.
4. **Dr. Erdős Károly**, A kálvinizmus és a magyar lélek.

**Az 1., 2. és 4. füzet ára 100 K,
a 3. füzeté 150 K.**

Dr. Erdős Károly**Az én vallásom**

című könyve a legalkalmasabb mű a református öntudat erősítésére. A kritika a többek között így nyilatkozott róla:

„Dr. Erdős Károly egy igen értékes és hasznu kis könyvecskét adott ki „Az én vallásom“ c. alatt. Első sorban a konfirmált ifjakkak, de általában minden felnőtt egyháztagnak a legmelegbben ajánlom“. Dr. Révész Kálmán püspök 335—1922. sz. körleveléből.

„Tanulhatunk belőle mindnyájan. Minden sora gondos kidolgozásra vall“. Dunántúli Protestáns Lap.

„Tartalma igazán nagyon gazdag. Röviden azt kell mondanom, hogy: valóságos encyclopaediája mindazon tudnivalóknak, amelyeknek állandóan ott kell lenni a református ember tudatának az előterében“. Kálvinista Szemle.

„Komoly, nyugodt hangú kis kalauz, amely református felekezeti felfogásunkat a szélesebb körű közönség szellemi nivójához alkalmazkodóan közérthetően, megbízhatóan tolmácsolja“. Sárospataki Református Lapok.

Ára papírkötésben 1200 K., vászonkötésben 1500 K.

Méliusz könyvkereskedés Debreczenben.